

Tehillim-Psalms for the Ages: Chanukah Insights

12/17/14

Rabbi Shmuel Silber, rabbisilber@suburbanorthodox.org

www.rabbisilber.com

1. תלמוד בבלי מסכת שבת דף כא עמוד ב

מאי חנוכה? דתנו רבנן: בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון, דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון. שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאו ימים טובים בהלל והודאה.

2. רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ג הלכה ב

וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום בחמשה ועשרים בחדש כסלו היה ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור.

3. רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ג הלכה ג

ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת הימים האלו שתחלתן מליל חמשה ועשרים בכסלו ימי שמחה והלל ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הנס, וימים אלו הן הנקראין חנוכה והן אסורין בהספד ותענית כימי הפורים, והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים כקריאת המגילה.

Rabbi Moses ben Maimon (Rambam, Maimonides) was born in Cordova, Spain in 1138, and died in Egypt in 1204.

4. Days of Deliverance (129)

Where is the logic in celebrating Hanukkah during thousands of years of exile, martyrdom, ghettos, pogroms, and suffering? Could one celebrate a holiday of political freedom when the condition of Jews was the very opposite of freedom and independence?

How small and worthless do the Maccabean victories seem when compared to the cruel political downfalls that we have suffered?

5. משנה מסכת אבות פרק ה

[*] עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש לא הפילה אשה מריח בשר הקדש ולא הסריח בשר הקדש מעולם ולא נראה זכוכ כבית המטבחים ולא אירע קרי לכהן גדול ביום הכפורים ולא כבו גשמים אש של עצי המערכה ולא נצחה הרוח את עמוד העשן ולא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים עומדים צפופים ומשתחווים רווחים ולא הזיק נחש ועקרב כירושלים מעולם ולא אמר אדם לחברו צר לי המקום שאלין כירושלים:

6. Days of Deliverance (144)

We have no lack of military victories in our history, but we nevertheless do not celebrate them. To borrow a phrase of Maimonides, there is a type of holiness that is temporary and one that is everlasting: "When the Land [of Israel] was lost, its [previous] conquest was cancelled and its holiness was annulled" (*Hilkhot Terumot* 1:6). A military victory, a political triumph, does not last forever. A later defeat wipes everything away. As for the miracle of the cruse of oil—we had no lack of miracles in the Temple, and yet we made no commemorative holiday. What is there to celebrate if the light burned miraculously but later was extinguished? When the miracle ceased, so did the attendant happiness. If Hanukkah has remained a holiday throughout the generations, that is a sign that we celebrate not just what was revealed in those days, but what continues to our times. Indeed, we must understand the miracle of the concealed world, because that is the point of the entire holiday.

7. זוהר כרך ב (שמות) פרשת וארא דף כט עמוד ב

... חד עלמא דאתכסיא וחד עלמא דאתגליא

8. יחזקאל פרק לו פסוק כה

וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל-גְּלוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם:

25. *And I will sprinkle clean water upon you, and you will be clean; from all your impurities and from all your abominations will I cleanse you.*

וּמִתְהַוְהוּ בְּן יוֹסֵפִן הִכְתִּין הַגְּדוּל בְּשֵׁנָה אֵת הַגְּזוּרֹת הַקָּשׁוֹת בְּרַח לְהַר הַמּוֹדְעִית. וְהָיָה כְּאִשֶׁר רָאָה בְּצַרְתָּ עִמּוֹ שְׂאֵתִים יְכוּלִים לְקַטֵּם מִצְוֹת הַתּוֹרָה. וְהִקְרָא לְכֵן וְהוֹדָה. וְרָצוֹנוֹ לְלַבֵּת בְּשֵׁטֶר כָּכָל צָרֵי יְהוּדָה לֵאמֹר. מִי לֹה' אֵלֵינוּ! וְהִתְאַשְׁמוּ אֵלֵינוּ הַחֲסִידִים. וְרָצוֹם מִתְהַוְהוּ לְהַלְחֵם בְּמִקְדוֹשׁ. וְלִפְרֹק עֲלֵם מִעַל צוֹאֵרִים. לְמַעַן יִכְלִי לְקַטֵּם מִצְוֹת הַתּוֹרָה כְּאִשֶׁר צָוָה ה'.

9. מדרש חנוכה פרק ב'

וְהָיָה כְּשִׁמְצַע פּוֹלִיטוֹס אֵת הַדְּבָר הַזֶּה. כִּי הִלְשִׁינוּ עֲלֵיהֶם הַשְּׂרִיצִים. וְהִיאָפוּ צָבָא רַב וְחֵיל עֶבֶד מֵאֲדָר. לְעֲלוֹת לְמִלְחָמָה עַל מִתְהַוְהוּ וְהַחֲסִידִים. וּבְדוֹרָם לְהַר הַמּוֹדְעִית מִצְאוּ מִצְרָה אֲשֶׁר הִסְתַּתְּרוּ בָּהּ בְּאֵלֶף אִישׁ וְאִשָּׁה וְטָף. וְרָצוֹם לְצִאת מִהַמְּצָרָה וּלְחַלֵּל אֵת יוֹם הַשַּׁבָּת. וְלֹא רָצוּ הַיְהוּדִים לְחַלֵּל הַשַּׁבָּת. וְרָצוּ פּוֹלִיטוֹס וְהִבִּיאוּ עֲצִים וְיִשְׁרָפוּם עַל פִּי הַמְּצָרָה. וְהִכְנִס הַעֲשׂוֹן בְּמִצְרָה וְיִמְוָחוּ בָּלֵם.

וְהָיָה פּוֹלִיטוֹס אֶל רַגְלֵי הַר הַמּוֹדְעִית. וְשָׁם הָיָה מִתְהַוְהוּ רַק עִם מַתִּי מַעַט מִהַחֲסִידִים. כִּי הִלְכּוּ הַשָּׂאֵר לְהִבִּיֵא אֵת בְּנֵי בֵיתֵם.

וְהִקְתַּחוּ אֲנָשֵׁי פּוֹלִיטוֹס בְּרִכְרִי שְׁלוֹם אֶל מִתְהַוְהוּ. אִם יִקְבִּים לְעֲשׂוֹת אֵת מִצְוֹת הַסֵּלֶךְ. וַיֹּאמְרוּ לָהֶם מִתְהַוְהוּ אֲנִי אֵת מִצְוֹת מַלְכֵי עוֹשֵׂה. וְאַתֶּם עֲשׂוּ אֵת מִצְוֹת מַלְכֵיכֶם. וְלִעְנֵי עֲלֵינוּ שְׂרֵי הָן.

וְרָצוּ אֲחֵר מִהַיְהוּדִים הַשְּׂרִיצִים אֲשֶׁר עָמְם. הֵמָּה אֲנִי מְדוּעַ לֹא מַעֲשֵׂה זְקִימָה בְּמִתְהַוְהוּ עַל אֲשֶׁר מִמָּאֵן בְּדָבָר הַסֵּלֶךְ! וּבְדָבָרוֹ כֵּן. וְרָצוּ עוֹזֵר וְהָיָה אֵת רֵאשׁוֹ לְהַעֲלוֹתוֹ עַל מִזְבֵּחַ הַעֲלֹם אֲשֶׁר עָמְהֵם.

וּמִתְתִּיחוּ צוֹפֵה זֹאת מֵרֹאשׁ הַהָר, וְתִכְעַר חֲמַתוֹ, וְיִקְוֶה קְנֵאת ה', וְיִשְׁלַף
 חֶרְבוֹ וְיִדְלַג בְּשֵׁמֶע וּבְגִבּוֹרָה, וְיָבֹא עַד הַפְּרִיץ, וְיִכְהוּ בְּחֶרְבוֹ
 עַל צִנּוּרוֹ, וְהָיוּ רֹאשׁוֹ וְיָפֵל לִפְנֵי שְׂרֵי הַגְּדוּד. וְגִזַּת הַפְּרִיץ נִפְלָה עַל
 הַמִּזְבֵּחַ, וְהַשָּׂרֵף יִסַּד עִם זֶכֶה פְּגוּלָיו. וְזֶכֶה מִתְתִּיחוּ אֶת הַשָּׂרֵף שֶׁהָיָה
 לְיָדוֹ, וְאֶת נֶטְר הַשָּׂרִים וְהַתְּחִלִּים הַבְּרִיָּה, וְיִחַקַּע בְּשׂוֹקֵר וְיִמְנֵן אוֹת
 מִלְחָמָה.

וְיִצְאָ מִתְתִּיחוּ וּבְנֵי וְרֵשִׁי בְּמִלְשָׁח הָאֵחַ הַתְּרֵקָה (לֵב יֵא) כִּיב שְׂקִיו יֵיב בָּיִם וְאַלְעָנֵי,
 וְיִסְיִפוֹן כִּיב הַ בָּיִם). וְיָרְדוּ מִהֵנֶר וְיִכְוֹ אֶת הַפְּרִיצִים הַמְּחַטִּיאִים אֶת
 יִשְׂרָאֵל, עַד כְּלֵי הַשָּׂאִיר לָהֶם שְׂרִיד. וְיִכְוֹאוּ מִתְתִּיחוּ וְהַתְּחִידִים לְתוֹךְ
 עַרְי יִשְׂרָאֵל וְיִמְלוּ אֶת כָּל יְלָדֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר לֹא נִמְלוּ עַד כֹּה.

וְיִכְהוּ מִתְתִּיחוּ אַחֲרֵי הַכּוֹתוּ אֶת הַקְּנִיָּים שָׁנָה אַחַת (כִּיב יִסְיִפוֹן בְּפֶרֶק סוּה)
 וְיִמְשַׁח אֶת יְהוּדָה בְּנוֹ לִכְהֵן מְשֻׁחַ מִלְחָמָה, וְיִצְוֶהוּ לְלַחֵם
 מִלְחָמוֹת ה', וְיִגְרַע וְיִמַּח.

10. סוד

בִּימֵי מִתְתִּיחוּ בֶן יוֹחָנָן כֶּהֵן גְּדוֹל, חֲשֵׁמוֹנָי וּבְנָיו, כְּשֶׁעֲמְדָה מְלָכוֹת יוֹן הַרְשָׁעָה עַל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל
 לְהַשְׁפִּיחֵם תּוֹרְתְךָ, וְלְהַעֲבִירֵם מִחֻקֵּי רְצוֹנְךָ, וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים עֲמַדְתָּ לָהֶם בְּעַת צָרָתָם, רַבַּת אֶת
 רִיבָם, בָּנַת אֶת דִּינָם, נִקְמַת אֶת נִקְמַתָם, מִסֶּרֶת גְּבוּרִים בְּיַד חֲלָשִׁים, וְרַבִּים בְּיַד מְעֻטִים, וּטְמֵאִים בְּיַד
 טְהוֹרִים, וְרַשְׁעִים בְּיַד צַדִּיקִים, וְזָדִים בְּיַד עוֹסְקֵי תּוֹרְתְךָ. וְלֶךְ עֲשִׂיתָ שֵׁם גְּדוֹל וְקָדוֹשׁ בְּעוֹלָמְךָ, וְלַעֲמֶךָ
 יִשְׂרָאֵל עֲשִׂיתָ תְּשׁוּעָה גְּדוֹלָה וּפְרָקָן כֶּהֵיּוֹם הַזֶּה. וְאַחַר כֵּן בָּאוּ בְּנֵיךָ לְדַבֵּר בֵּיתְךָ, וּפְנּוּ אֶת הַיִּכְלָךְ,
 וְטָהְרוּ אֶת מִקְדָּשְׁךָ, וְהִדְלִיקוּ גִרוֹת בְּחֻצוֹת קִדְשְׁךָ, וְקָבְעוּ שְׁמוֹנַת יָמֵי חֲנֻכָּה אֵלֶי, לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל
 לְשִׁמְךָ הַגְּדוֹל.

11. The Hirsch Siddur (153)

the people outside, then the whole Jewish world and the Temple
 survive no purpose whatever. בתורת קירן; in the environs of the Temple, is
 the houses of the city which were grouped around the Temple that was their
 focal point. The true Chanukkah lights are not the lamps which flicker in
 the Menorah in the Temple, nor even those that are to be kindled in every Jewish
 home. The lights that burned in the Temple had been either extinguished or
 desecrated by Greek violence. It was only in one home, in the house of Matith-
 yahu, that the light of true Judaism remained pure and bright, and strong
 enough to kindle the same light also within the hearts of his brethren and
 to make it shine again in all their homes. It was only thanks to this one light
 that it was possible to rekindle the Divine light, pure and permanent, also
 in the Temple. This was a truth to be remembered forever, a truth which

12. שיחות מוסר (מאמר ט"ז)

יש להתבונן בדבר, הרי באותו זמן עמדה כנסת ישראל בסכנת כליון רחל,
 וכמו שמוכרים בעל הניסים: "כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל
 לחשכתם תורתך, ולהעבירם מחוקי רצונך", ונעשו להם ניסים גדולים: "מסרת
 גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וכו', ולך עשית שם גדול וקדוש בעולםך,
 ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ומורקן סיועם הוה", ולכאורה הדעת נחנת
 שעיקר הקביעות של חנוכה ההיא משום הצלה זו, וכי ירמה נס פן השמן שתכליתו
 חדלקת המנורה בטוהר שבעה ימים, לנס והצלה שהיה בו תשועה גדולה ומורקן
 לעם ישראל וקיום כל התורה כולה לצווי דורות.

13. בראשית פרק לו פסוק כה

וַיֵּשְׁבוּ לֶאֱכֹל-לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיֵּרְאוּ וְהִנֵּה אַרְחַת יִשְׁמַעֲאֵלִים בָּאָה מִגִּלְעָד וַיִּגְמְלִיהֶם נְשָׂאִים נְכֹאֶת וַצְרִי וְלֹט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִם:

25. And they sat down to eat a meal, and they lifted their eyes and saw, and behold, a caravan of Ishmaelites was coming from Gilead, and their camels were carrying spices, balm, and lotus, going to take [it] down to Egypt.

14. רש"י בראשית פרק לו פסוק כה

וגמליהם נושאים וגו' - למכ פרסם הכתוב את משאם, להודיע מתן שכרן של לדיקים, שאין דרכן של ערביים לשאת חלה נפט ועטרן שריתן רע, ולזה נזדמנו בשמים שלא יזק מריח רע:

15. שיחות מוסר (מאמר ט"ז)

נבציעו למדים שגם זה שנעשה לזוסף לא היתה תכליתו בכדי למטע ממנו ריח רע נרידא, אלא כדי לחאיר פנים אליו שיתחזק וידע ויגיש שאף במצב זה אין הוא "נעזב" ו"ו אלא ד' עמו ואהבו, ומזמין לו ריח של בשמים, וילמד מזה שכל היסורים הבאים עליך, מתוך אהבת ד' הם.

16. שיחות מוסר (מאמר ט"ז)

וכן הוא בגט תניח. גם הנצחון במלחמה שנמסרו גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים, היה בבחינת "הכרחיות". על ידו היתה תקומה לכנסת ישראל ונתקיימה על ידו ההבטחה "כי לא השכח מפי ורע", אך בזאת עדיין לא היתה ניכרת כל כך אהבת הקב"ה לישראל, ורק גם כך השמן שלא נעשה אלא כדי שיוכח לחוסף מעט בקיום המצות, גם שהוא בבחינת "מותרות" לעומת הניסים שנעשו להצלתם, הוא היה הארת הניסים המיוחדת שזכו לה ישראל מאת הקב"ה, והוא הגילוי על גודל אהבת הקב"ה אתם.
ועל הארת פנים זו שזכו לה כלל ישראל - נצחון באחדות פנים - קבעו שמונת ימי חנוכה אלו לתורות ולהלל.